

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ

Анотація. В статті висвітлюються результати проведеного дослідження з фахівцями соціальної сфери щодо їх обізнаності та визначення ставлення до проблеми формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі; здійснюється короткий огляд розробленої та реалізованої програми формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі.

Ключові слова: підготовка, фахівці соціальної сфери, Інтернет-мережа, підлітки, безпечна поведінка.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Стратегія розвитку сучасної університетської освіти в умовах постійного розвитку суспільства потребує підвищення вимог до освітньої системи та професійної підготовки висококваліфікованих фахівців соціальної сфери. Значної уваги потребує підготовка фахівців до роботи з підлітками щодо розв'язання багатьох соціальних проблем, зокрема й формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Розвиток Інтернет-мережі, яка містить свої переваги (спілкування, пошук друзів, велика кількість інформаційних ресурсів для навчання та просвіти) та недоліки (велика кількість спаму; залучення через спілкування в Інтернет-мережі до асоціальних організацій; розповсюдження фото та відео файлів із зображенням порнографії та насильства, в тому числі і над дітьми), її популярність у підлітковому середовищі вимагає підготовки фахівців соціальної сфери до формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі.

Аналіз наукових досліджень. Підготовку фахівців соціальної сфери до професійної діяльності розглядають вітчизняні та зарубіжні вчені (С. Архипова, О. Безпалько, Т. Веретенко, В. Бочарова, Т. Василькова,

А. Капська, Л. Міщик, Р. Овчарова, С. Харченко та ін.). Вивченню проблем поведінки підлітків в Інтернет-мережі присвячені праці російських та українських філософів (О. Прокопенко, С. Михайлов, І. Опаріна, О. Романов, О. Скородумова), педагогів (Л. Жук, В. Осадчий, О. Пігузов, І. Смірнова), соціологів (О. Путилова, І. Василенко, М. Самелюк, О. Шеремет), юристів (Д. Пушкін, Т. Кесареєва, Н. Лебєдева), психологів (І. Білоус, Т. Вербицька). Проблемі впливу Інтернет-мережі на формування поведінки підлітків присвячені праці Д. Матвієнка, А. Жичкіної, Р. Івакіна, І. Романова, І. Шевченка, О. Романишина, М. Раянова.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка підготовки фахівців соціальної сфери до формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. На сьогодні Інтернет-мережа є одним із соціальних інститутів, який сприяє засвоєнню підлітками широкого спектру соціальних норм та формуванню у них ціннісних орієнтацій у сфері права, політики, економіки, здоров'я тощо; своєрідною системою неформальної освіти та просвіти підлітків, яка дає можливість здобувати досить різнобічні, суперечливі, несистематизовані знання та відомості.

Формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі є однією із складових соціальної політики у сфері соціального розвитку, про що свідчить низка законів та спеціальних програм, прийнятих та доповнених на початку ХХІ століття. Це Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» (2000) [6], Конвенція про кіберзлочинність (2001) [4], закони України «Про Національну програму інформатизації» (2001) [2], «Про захист суспільної моралі» (2003) [1], «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007) [3] .

На сьогоднішній день, окрім вивчення на теоретичному та законодавчому рівнях проблем формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі, фахівцями активно впроваджуються заходи, спрямовані на інформування фахівців щодо ризиків Інтернет-мережі та необхідності формування у підлітків безпечної поведінки у віртуальному просторі. Так, на веб-сайті «Онляндія – безпечна веб-країна» розміщена інформація для вчителів щодо ризиків Інтернет-мережі, правил поведінки в Інтернет-мережі та основних понять, які стосуються віртуального простору [5]. Проте, проектом «Онляндія – безпечна веб-країна» не передбачена робота, спрямована на підготовку фахівців до формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі.

З метою визначення ставлення фахівців до проблеми формування у підлітків безпечної поведінки в Інтернет-мережі нами було проведено анкетування 38 фахівців, з яких 2 методисти науково-методичного центру та психологічної служби управліннь освіти, 8 заступників директорів з виховної роботи, 6 класних керівників, 13 соціальних педагогів та 9 практичних психологів Васильківських та Київських загальноосвітніх навчальних закладів.

Результати анкетування показали, що 95% опитаних фахівців вважають Інтернет-мережу необхідною складовою для навчання та розвитку сучасних підлітків. Опитані фахівці наголошують на необхідності використання Інтернет-мережі для навчання підлітків (92%), можливості спілкуватися з друзями (74%) та знайомитися з новими людьми (36%), великій кількості розважального матеріалу (50%), можливості проведення дозвілля (47%), програвання в Інтернет-ігри (37%), перегляду фото друзів (24%), можливості розміщувати особисту інформацію (11%), можливості працювати та заробляти гроші (5%), купівлі товарів в Інтернет-магазинах (5%), формуванні знань та навичок роботи з сучасними комунікативними технологіями (2%). 10% опитаних фахівців зазначили, що позитивно націлена робота підлітків в

Інтернет-мережі може призвести до позитивного розвитку особистості підлітка.

Причинами активної діяльності підлітків в Інтернет-мережі фахівці вважають: відсутність хобі у реальному світі (76%); спілкування з друзями у віртуальному світі (63%); створення нового образу «Я» (40%); відсутність друзів у реальному житті (34%); обмін інформацією (32%); сором'язливість (18%); «втеча» від проблем реального життя (21%); постійні стреси (11%). 94% опитаних зазначили, що Інтернет-мережа містить значну кількість ризиків, серед яких найчастіше можуть зустрічатися: негативна та недостовірна інформація (84%); небезпечні знайомства (97%); використання без дозволу особистих даних підлітків (82%); розповсюдженість порнографії (у т.ч. і дитячої) (95%); використання адреси для пограбування (3%); агресивні ігри (3%); формування залежності від Інтернет-ігор (3%) та соціальних мереж (3%); залучення до релігійних сект та антисоціальних акцій (3%).

Всі опитані фахівці зазначили щодо необхідності формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Респонденти пропонують використовувати такі форми соціально-педагогічної роботи з підлітками: бесіди (53%), тренінги (42%), лекції (16%), круглі столи (8%), дискусії (5%), уроки (5%), програвання небезпечних ситуацій (5%), ігри (3%), розповсюдження інформаційних буклети (3%), презентації (3%), консультації (3%).

На запитання «Які питання варто розкривати у процесі формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі?» фахівцями було зазначено: особливості діяльності Інтернет-мережі (63%); переваги діяльності в Інтернет-мережі (37%); недоліки діяльності в Інтернет-мережі (74%); ризики Інтернет-мережі та способи захисту від них (13%); дотримання правил поведінки в Інтернет-мережі (13%); етика спілкування в Інтернет-мережі (16%); формування критичного мислення підлітків (11%); наслідки діяльності в Інтернет-мережі (11%); історія створення Інтернет-мережі (3%);

використання Інтернет-мережі як джерело інформації (3%); недостовірна, негативна інформація (13%); відповідальність за розміщення інформації та діяльність в Інтернет-мережі (3%); цікаві та корисні форми роботи в Інтернет-мережі (3%); чітке дотримання часу діяльності в Інтернет-мережі (5%).

З вищенаведених даних можна зазначити, що фахівці недостатньо обізнані щодо ризиків та загроз, яка містить у собі Інтернет-мережа, правил поведінки у віртуальному просторі. Результати проведеного нами анкетування показали, що 97% опитаних фахівців виявили бажання взяти участь у заходах, спрямованих на підвищення власного рівня знань щодо безпечної поведінки в Інтернет-мережі та формування такої поведінки у підлітків.

У процесі підготовки фахівців соціальної сфери до формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі нами була використана тренінгова форма роботи, яка включала в себе case-study, інтерактивні ігри, міні-лекції, мозкові штурми, вправи на активізацію уваги учасників. На сьогоднішній день ці форми та методи роботи є одними з найпопулярніших та найефективніших у формуванні безпечної поведінки підлітків. В організації експерименту з фахівцями ми враховували їх професійний досвід роботи з підлітками, поради та рекомендації. Програма тренінгу складалася з 4 модулів, кожен з яких мав по дві сесії та тривав від 3 до 4 годин (в залежності від складності мети модуля) один раз на тиждень. Пропонуємо огляд цілей тренінгових занять, які були досягнуті нами:

- метою першого тренінгового заняття «Особливості формування поведінки підлітків в Інтернет-мережі» була систематизація уявлення учасників про особливості підліткового віку, фактори ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі та умови формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі;
- метою другого тренінгового заняття «Види діяльності підлітків в Інтернет-мережі. Ризики Інтернет-мережі. Сутність ризикованої поведінки підлітків

в Інтернет-мережі» було поповнення інформації учасників про різновиди діяльності підлітків в Інтернет-мережі та ризики віртуального простору; створення такої емоційної ситуації, яка вплинула на появу бажання в учасників тренінгового заняття замислитися над негативними наслідками ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі;

- третє заняття «Правила поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Профілактика ризикованої поведінки підлітків в Інтернет-мережі» було спрямоване на сприяння розвитку власного погляду учасників щодо необхідності розробки дорослими та підлітками правил поведінки в Інтернет-мережі та їх дотримання; поповнення інформації учасників щодо особливостей формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі;
- четверте тренінгове заняття «Заходи щодо формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Використання інтерактивних методів роботи у формуванні безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі» був спрямований на систематизацію уявлення учасників щодо необхідності впровадження заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі, та ефективності використання інтерактивних методів у роботі з підлітками.

Висновки. Проведені нами тренінгові заняття з фахівцями соціальної сфери дали позитивні зрушення в їх обізнаності щодо ризиків Інтернет-мережі, правил поведінки підлітків в Інтернет-мережі та необхідності формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі. Фахівцями було зазначено, що, не зважаючи на необхідність формування безпечної поведінки підлітків в Інтернет-мережі, вже зараз потрібно впроваджувати роботу щодо мінімізації негативного впливу віртуального світу на формування поведінки підлітків. До основних заходів респонденти віднесли:

- обмеження доступу до Інтернет-мережі (71%);
- встановлення правил поведінки в Інтернет-мережі (84%);
- правильна організація дозвілля підлітків (47%);

- обговорення поведінки підлітків у віртуальному просторі (32%).

ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про захист суспільної моралі» : за станом на 20 лист. 2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
2. Закон України «Про Національну програму інформатизації» : за станом на 13 вер. 2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2684-14>
3. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» : станом на 09 січ. 2007 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
4. Конвенція про кіберзлочинність : за станом на 23 лист. 2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_575
5. Он-ляндія – безпечна веб-країна [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://www.onlandia.org.ua/>
6. Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» : за станом на 31 лип. 2000 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до стор. : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>

Анотація. В статті освещаются результаты проведенного исследования со специалистами социальной сферы относительно их осведомленности рисков Интернет-сети, формирования безопасного поведения подростков в Интернет-сети; осуществляется краткий обзор разработанной и реализованной программы формирования безопасного поведения подростков в Интернет-сети.

Ключевые слова: подготовка, специалисты социальной сферы, Интернет-сеть, подростки, безопасное поведение.

Abstract. In the article the author highlights the results of research on the formation of social services professionals safe by the Internet; analyzes the program of formation the teenagers' safe behavior by the Internet.

Keywords: training, social services professionals, Internet, teenagers, safe behavior.